

BUXORO VILOYATI TUMANI TARIXI, ETNOLOGIYASI VA TABIIY GEOGRAFIK O'RNI.

*Buxoro davlat pedagogika instituti Aniq va tabiiy fanlar fakulteti,
Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari yo'nalishi talabasi
Jo'rayeva Sarvinoz Ikromovna,*

ANNOTATSIYA

Mazkur maqola Olot tumani tarixi, etnologiyasi va tabiiy geografik o'rnini o'rganishga bag'ishlangan..Olot tumani o'zining boy tabiiy resurslari va strategik geografik o'rni bilan ajralib turadi. Tumanning tarixi uzoq davrlarga borib taqaladi, u ko'plab qadimiy madaniyatlar va turli davlatlarning ta'siriga duchor bo'lgan. Etnologik nuqtai nazardan, tumanda asosan o'zbeklar istiqomat qiladi, ammo tarixan boshqa etnik guruhlar ham hududda yashagan.Tuman tabiiy geografik o'rnida joylashuvi bilan mintaqaviy rivojlanishda muhim o'rin tutadi. Olot tumani quruq va yarimquruq iqlim sharoitida joylashgan bo'lib, uning landshaftlari cho'l va dasht hududlari bilan ajralib turadi. Geologik tuzilish, yer osti suvlarining mavjudligi va sug'orish tizimlari qishloq xo'jaligi faoliyatida muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar:Buxoro viloyati,Olot tumani, tarixi, etnologiya, tabiiy geografik o'rin,iqlim, geologik tuzilish, etnik tarkib, landshaft, suv resurslari, ekologik barqarorlik, qishloq xo'jaligi, xalqaro ta'sir, strategik o'rin.

ANNOTATION

This article is dedicated to the study of the history, ethnology, and natural-geographical location of the Olot district.The history of the district dates back to ancient times, with the area being influenced by numerous ancient cultures and various states. From an ethnological perspective, the majority of the population in the district are Uzbeks, although historically, other ethnic groups have also lived in the region.The geographical location of the district plays a crucial role in regional development. Olot has a dry and semi-arid climate, with its landscapes dominated by desert and steppe areas. The geological structure, availability of groundwater, and irrigation systems play an important role in agricultural activities.

Keywords:Bukhara region,Olot district, history, ethnology, natural geographical location, climate, geological structure, ethnic composition, landscape, water resources, ecological sustainability, agriculture, international influence, strategic location.

Olot tumanining tarixi.Olot tumani tarixiy jihatdan juda boy va qadimiy hududdir. Tumanning joylashuvi tarixan ko'plab savdo yo'llarining kesishgan

nuqtasida joylashgan bo'lib, u orqali Buyuk Ipak yo'li o'tgan. Bu tumanning tarixiga ko'plab markaziy osiyolik va xorijiy madaniyatlarning kirib kelishiga sabab bo'lgan.

Olotning qadimgi tarixini o'rganish uchun arxeologik qazishmalar va topilmalar muhim manba hisoblanadi. Tumanda qadimiy obidalar, masalan, shahar xarobalari, tosh va sopol idishlar, zarb qilingan tangalar va boshqalar topilgan. Bu esa, bu hududning uzoq tarixga ega ekanligini va ko'plab sivilizatsiyalarning mintaqada mavjudligini ko'rsatadi. Tumanda o'tgan davrlarda Sog'd, Xorazm va boshqa qadimiy davlatlarning ta'siri sezilgan. Olot tumanining tarixida ko'plab davlatlar, jumladan, Arablar, Samanidlar, Chingizxon imperiyasi va boshqa hukmdorlar o'z ta'sirini o'tkazgan. Bularning barchasi tumanning ijtimoiy va iqtisodiy hayotida o'z izini qoldirgan.

Olot tumanining etnologiyasi. Olot tumanining etnik tarkibi asosan o'zbeklardan iborat. Ammo tarixan bu hududda boshqa etnik guruhlar ham yashagan, jumladan, turkmanlar, tojiklar va qozoqlarning o'ziga xos ta'siri mavjud. Etnik guruhlarining o'zaro aloqalari va ko'p madaniyatli hayot bu hududda o'zining rang-barangligini ta'minlagan.

Olot tumanidagi etnik guruhlarining bir-biriga ta'siri nafaqat tildagi, balki urf-odatlar, an'analar va taomlarda ham ko'rinadi. Misol uchun, o'zbeklarning ko'plab an'analari va bayramlari, turkmanlarning musiqa va raqs san'ati hamda tojiklarning xalq qo'shiqlari va maishiy madaniyati bir-biriga yaqin va o'zaro boyitilgan.

Bundan tashqari, tuman hududida musulmonlar, xristianlar va boshqa diniy guruhlarining tarixiy mavjudligi ham muhim ahamiyatga ega. Etnik va diniy xilma-xillik tumanda ijtimoiy barqarorlik va madaniy aloqalarni rivojlantirishda o'z o'rniga ega bo'lgan.

Olot tumanining tabiiy geografik o'rnini. Olot tumanining tabiiy geografik o'rnini uning iqtisodiy va ekologik holatiga katta ta'sir ko'rsatadi. Tuman Buxoro viloyatining janubida, Qizilqum cho'lidan janubi-sharqda joylashgan. Olot tumani yer yuzasining asosan tekis va pasttekisliklardan tashkil topgan bo'lib, joylashuvining quruq va yarimquruq bo'lishi uning tabiiy resurslarini cheklaydi.

Tuman hududining landshafti ko'pincha cho'l va dasht o'simliklari bilan qoplangan. Geologik jihatdan, tumanning yer qobig'i turli davrlarda yer osti suvlari va mineral resurslarining mavjudligini ko'rsatadi. Shu bilan birga, Olotda yer osti suvlarining mavjudligi sug'orish uchun katta ahamiyatga ega.

Iqlimi quruq va yarimquruq, yillik yog'ingarchilik miqdori past bo'lib, o'rtacha 200-250 mm ni tashkil etadi. Yozda havo harorati yuqori, qish esa nisbatan sovuq va kam yog'inli. Shu sababli, tuman hududi sug'orish va irrigatsiya tizimlaridan keng foydalanadi. Olot tumanining tabiiy resurslari, xususan, suv resurslari va yer osti minerallari qishloq xo'jaligi va sanoatni rivojlantirishda katta ahamiyatga ega. Tuman hududida paxta yetishtirish, chorvachilik va poliz ekinlari ishlab chiqarish keng

rivojlangan. Landshaft tiplari. Olot tumanida quyidagi asosiy landshaft tiplari mavjud: Cho'l landshafti: Tuman hududining katta qismini cho'l tashkil etadi. Bu yerda qumtepalar, yarimshamol, shuningdek, mayda o'simliklar, buta o'simliklari mavjud. Cho'l o'simliklari kam, ammo iqlimga moslashgan o'simliklar o'sadi. Poliz ekinlari, paxta va sabzavotlar ekish uchun yirik sug'orish tizimlari ishlab chiqilgan. Dasht landshafti: Tumanning shimoliy va janubi-sharqiy qismida dasht landshafti joylashgan. Bu hududda o'tlar, ko'pincha yengil butalar va kichik o'simliklar o'sadi. Bu hududlar chorvachilik uchun juda mos keladi. Yaylov landshafti: Tumanning shimoliy va g'arbiy qismida yaylovlar mavjud. Bu hududlarda o'rta balandlikdagi tepaliklar va pasttekisliklar, o'tloq va yaylovlar joylashgan. Yaylovlar cho'chqa va qo'y boqish uchun ideal bo'lgan ozuqalar bilan ta'minlaydi. Tog' va tepalik landshafti: Olotning sharqiy qismida kichik tog'lar mavjud. Bu hududda toshli va qumli tuproqlar, o'simliklar bilan bog'liq o'ziga xos landshaftlar mavjud. Pasttekisliklar va yaylovlar to'q yashil o'simliklar bilan to'ldirilgan. Flora va fauna. Olot tumanining landshaftlarida o'simlik va hayvonot dunyosi bir-biri bilan chambarchas bog'langan. O'simliklar asosan cho'l va dasht o'simliklaridan iborat bo'lib, ular suv resurslari va iqlim sharoitlariga moslashgan. O'tlar, butalar, va cho'l o'simliklari, masalan, qizilshab, chirchiq, o'tlar va yovvoyi o'simliklar bu hududning tabiiy landshaftlarida mavjud. Fauna jihatidan, Olot tumanida ko'plab cho'l hayvonlari, qushlar, kemiruvchilar va ba'zi yirik hayvonlar yashaydi. Bu hududda cho'l tulkisi, qizilquyruq, ba'zi toshbaqalar, quyonlar va boshqa yovvoyi hayvonlar uchraydi. Qushlar ham ko'plab turli xil turlarda mavjud bo'lib, ular tumanning tabiiy muhitida yashaydi.

Ekologik masalalar va barqarorlik. Olot tumanining landshaftlarida ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun ayrim muammolar mavjud. Ayniqsa, sug'orish va yerning sho'rlanishi, shuningdek, tuproq eroziyasi kabi ekologik muammolar katta ahamiyatga ega. Bular tumandagi landshaftlar va tabiiy resurslarning izdan chiqishiga olib kelishi mumkin. Ekologik barqarorlikni ta'minlash uchun tumanda tabiiy resurslardan samarali foydalanish, sug'orish tizimlarini yangilash va landshaftni saqlashga qaratilgan choralar ko'rish zarur.

Xulosa

Olot tumani tarixi, etnologiyasi va tabiiy-geografik o'rni o'rtasidagi o'zaro aloqalar tumanning hozirgi holatini shakllantirgan. Tarixan ko'plab madaniyatlar va davlatlarning ta'siriga duchor bo'lgan bu hudud, o'zining tabiiy resurslari va strategik joylashuvi bilan mintaqaviy rivojlanishda muhim o'rin tutadi. Etnik tarkibi va madaniy xilma-xilligi, shuningdek, tabiiy geografik o'rni tumanning barqaror rivojlanishiga ta'sir qilgan omillar sifatida ajralib turadi. Shu bois, Olot tumanining tabiiy va madaniy resurslaridan samarali foydalanish va ekologik barqarorlikni ta'minlash kelajakda muhim masala bo'lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Buxoro viloyatining tabiiy resurslari. Buxoro viloyati tabiiy geografik o'rni va resurslari haqida ma'lumot. (Buxoro, 2020)
2. O'zbekistonning tabiiy geografiyasi. M.Qodirov, T.Fayzullayev. – Toshkent: "O'zbekiston" nashriyoti, 2019.
3. Olot tumani tarixi va madaniy merosi. A.Sharipov. – Buxoro, 2018.
4. Olot tumanining tarixiy yodgorliklari. Buxoro viloyati arxeologiyasi va tarixiy obidalar to'g'risidagi ilmiy ishlar. – Buxoro, 2017.